

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**ЛІНГВОКРЕТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЛЮЧОВИХ СЛІВ
ПАНДЕМІЙНОЇ ДОБИ**

Виконала: студентка 2 курсу, гр. 8.0351 р/з
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.03 «Слов'янські мови та
літератури (переклад включно), перша –
російська»
освітньої програми «Російська мова і зарубіжна
література. Друга мова»,

_____ О. Б. Федорова

Керівник: _____ доц. Т.О. Хейлік

Рецензент _____ доц.І.Л. Мацегора

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*
Кафедра *слов'янської філології*
Рівень вищої освіти *магістр*
Спеціальність *035 “Філологія”*
Спеціалізація *035.03 4 “Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська”*
Освітня програма *“Російська мова і зарубіжна література. Друга мова”*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Павленко І.Я.

“ ___ ” _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Федоровій Орині Борисівні

1. Тема роботи: Лінгвокреативний потенціал ключових слів пандемійної доби.
керівник роботи – к. філол.н., доц. Хейлік Т.О.
затверджені наказом ЗНУ від “02” червня 2021 року № 808-с
2. Строк подання студентом роботи – 30.12.2022
3. Вихідні дані до роботи: *вибірка короналексем із різних онлайн- та друкованих «ковід»-словників, дані моніторингу мас-медіа та інтернету у 2020-2022 .pp.; лінгвістичні роботи М. Алефіренко, Г. Монастирецької, Т.С. Пристайко та інших відомих мовознавців; монографії, наукові статті, присвячені розглянутій проблемі.*
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
 - 1) *Теоретичні засади вивчення ковід-лексики та її лінгвокреативного потенціалу.*
 - 2) *Ключові слова пандемійної доби як символи нової реальності. Езопова мова пандемійної доби.*
5. Перелік графічного матеріалу: *таблиця*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання Прийняв
1	Хейлік Т.О., доцент		
2	Хейлік Т.О., доцент		
3	Хейлік Т.О., доцент		
Вступ/ Висновки	Хейлік Т.О., доцент		

7. Дата видачі завдання 01.11.2021 г.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів написання кваліфікаційної Роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	Листопад 2021 – березень 2022	
2	Аналіз науково-критичної літератури з вибраної тематики	Квітень- травень 2022	
3	Вступ	Травень 2022	
4	Розділ 1 Теоретичні засади вивчення ковід- лексики та її лінгвокреативного потенціалу.	Червень 2022	
5	Розділ 2. Ключові слова пандемійної доби як символи нової реальності	Серпень- жовтень 2022	
6	Висновки	Листопад 2022	
7	Оформлення робіт, нормоконтроль	Грудень 2022	
8	Захист роботи	Лютий 2023	

Студент _____ Федорова О.Б.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Хейлік Т.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер _____ Мацегора І.Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

текст кваліфікаційної роботи магістра 48 с., опрацьовано 41 джерело

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ – ковід-неологія слов'янських мов.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – ключові слова пандемійної доби в аспекті їх креативного потенціалу.

МЕТА РОБОТИ – виявити ключові слова ковідної доби та описати номінативні процеси неологізації, пов'язані з ними.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ полягає в тому, що вперше в історії лінгвістики нові слова (або значення) ставали у прямому розумінні глобально комунікативно важливими і запозичувалися в інші мови (розповсюджувалися) «у режимі реального часу». Мовознавцями описано далеко не всі види ковід-неологізмів, немає загальновизнаної їх класифікації; крім того, потребує особливої уваги лінгвістів таке явище, як нова езопова мова.

ЗАВДАННЯ:

- 1) уточнити зміст поняття «ключове слово», визначити його місце серед інших видів ковід-лексики;
- 2) виявити метаномінації сукупностей ковідної лексики;
- 2) проаналізувати основні номінативні процеси, пов'язані з ключовими поняттями доби;
- 3) дати тематичну та частиномовну класифікацію;
- 4) проаналізувати засоби та способи створення ковід-неологізмів;
- 5) виявити особливості формування та функціонування нової езопової мови.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: метод лінгвістичного та аналітичного опису, методи компонентного та структурного аналізу, а також елементи статистичного аналізу, спостереження та узагальнення.

НАУКОВА НОВИЗНА даної роботи полягає в тому, що вперше розглядаються ключові слова коронавірусної пандемії як символи нової

реальності, їх креативні потенції у мовній грі, формуванні так званого коронаяза та нової езопової мови.

ОБЛАСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ – матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях ковідної лексики, у курсах з лексикології та словотвору, при читанні спецкурсів та спецсемініарів з неології, при написанні курсових та кваліфікаційних робіт студентів-філологів, а також у роботі лексикографів.

КРЕАТИВ, КРЕАТИВНА ЛІНГВІСТИКА, ЛІНГВОКРЕАТИВНА ФУНКЦІЯ, КОВІДНЕОЛОГІЗМ, КЛЮЧОВЕ СЛОВО, МЕТАНОМІНАЦІЯ, МОВНА ГРА, ЕЗОПОВА МОВА, СЛОВОТВОРЕННЯ

ABSTRACT

the text of the master's 48 thesis, 41 sources were processed

OBJECT OF RESEARCH – covid-neology of Slavic languages.

SUBJECT OF RESEARCH – key words of the pandemic era

aspects of their creative potential.

THE PURPOSE OF THE WORK is to identify the key words of the current era and describe the nominative neologization processes associated with them.

THE RELEVANCE OF THE RESEARCH is that for the first time in

in the history of linguistics, new words (or meanings) became, in the literal sense, globally communicatively significant and were borrowed into other languages (distributed), which is called "in real time". Far from all types of covid neologisms are described, there is no universally recognized classification of them; in addition, such a phenomenon as the new Aesopian language requires the special attention of linguists.

TASK:

- 1) clarify the meaning of the concept of "keyword", determine its place among other types of covid vocabulary;
- 2) identify metanominations of code vocabulary sets;
- 3) to analyze the main nominative processes related to the key concepts of the day;
- 4) give thematic and part-language classification;
- 6) analyze the means and methods of creating covid neologisms;
- 5) to reveal the peculiarities of the creation of a new Aesopian language.

RESEARCH METHODS: linguistic and analytical method

description, methods of component and structural analysis, as well as elements of statistical analysis, observation and generalization.

The SCIENTIFIC NOVELTY of this work is that it is the first time

the key words of the coronavirus pandemic are considered as symbols of the new reality, their creative potential in the language game, the formation of the so-called coronaiasis and the new Aesopian language.

FIELD OF APPLICATION - work materials can be

used in further studies of code vocabulary, in courses on lexicology and word formation, when reading special courses and special seminars on neology, when writing course and qualification papers of philology students, as well as in the work of lexicographers.

CREATIVE, CREATIVE LINGUISTICS, LANGUAGE CREATIVE

FUNCTION, COIDNEOLOGISM, KEYWORD, METANOMINATION,

LANGUAGE GAME, AESOPIAN LANGUAGE, WORD FORMATION

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОВІД-ЛЕКСИКИ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	11
1.1 «Пандемія» нових слів та проблема метаномінації сукупностей ковід-лексики	11
1.2. Креативність як лінгвістичний феномен.....	16
РОЗДІЛ 2 КЛЮЧОВІ СЛОВА ПАНДЕМІЙНОЇ ДОБИ ЯК СИМВОЛИ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ	20
2.1. Ковідна лексика – новий лексичний пласт епохи пандемії	20
2.2. Тематична та частиномовна класифікація «ковід»-неологізмів.	29
2.3. Продуктивні способи словотвору «ковід» - неологізмів.....	32
2.4. Езопова мова епохи ковіда: причини виникнення, особливості функціонування	37
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	44

ВСТУП

Події 2020 року яскраво показали зв'язок навколишньої дійсності та мови, зокрема її лексичного складу. Вплив коронавірусної пандемії на мову миттєво став своєрідною лінгвістичною універсалією. Коронавірусні слова, на думку лінгвістів, можна вважати «словами-свідками», які є помітними орієнтирами, знаковими точками конкретних явищ. Виявилася спільність ковідної лексики у багатьох мовах, що теж стало унікальною ознакою часу.

На сьогодні широко вивчаються динамічні процеси, пов'язані з пандемією коронавірусної інфекції, які спостерегаються майже у всіх мовах (з 208 країн світу тільки дві не були охоплені епідемією). Науковці системно та аспектно розглядають питання пандемійної неології, креативне словотворення, мовну гру, що спостерігаються у мережі, масмедіа і т.п. Цей мовний карнавал як своєрідна лінгвопсихологічна реакція на «чуму 21-го століття» заслуговує на осмислення, опис, лексикографічну фіксацію ситуації, що обумовлює **актуальність дослідження**.

Досліджуванням лексики пандемійної доби вже займалися Т. Пристайко, Х. Вальтер, М. Кронгауз, Т. Купріна, Н. Маторіна, О. Панченко, Т. Хейлік та ін., але ковід-неологізація слов'янських мов залишається досить лінгвістично перспективною та актуальною проблемою. Креативний потенціал мови вивчали М. Алефиренко, Г. Монастирецька, О.Ремчукова.

Об'єктом даного дослідження є ковід-неологія слов'янських мов, **предмет** складають ключові слова пандемійної доби в аспекті їх креативного потенціалу.

Мета магістерської роботи – виявити ключові слова ковідної доби та описати номінативні процеси неологізації, пов'язані з ними.

Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) уточнити зміст поняття «ключове слово», визначити його місце серед інших видів ковід-лексики;

- 2) виявити метаномінації сукупностей ковідної лексики;
- 2) проаналізувати основні номінативні процеси, пов'язані з ключовими поняттями доби;
- 3) дати тематичну та частиномовну класифікацію;
- 4) проаналізувати засоби та способи створення ковід-неологізмів;
- 5) виявити особливості формування та функціонування нової езопової мови.

Методи дослідження: метод лінгвістичного та аналітичного опису, методи компонентного та структурного аналізу, елементи статистичного аналізу, спостереження та узагальнення.

Джерелом фактичного матеріалу послуговували словнички ковідних неологізмів, публікації матеріалів з ковідної неології, спілкування у мережі та ін. Картотека прикладів нараховує понад 400 одиниць.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що вперше розглядаються ключові слова коронавірусної пандемії як символи нової реальності, їх креативні потенції у мовній грі, формуванні так званого коронаяза та нової езопової мови.

Практичне значення магістерської роботи пов'язане з можливістю використання матеріалу в подальших дослідженнях ковідної лексики, у курсах з лексикології та словотвору, при читанні спецкурсів та спецсемініарів з неології, при написанні курсових та кваліфікаційних робіт студентів філологів, а також у роботі лексикографів.

Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОВІД-ЛЕКСИКИ В АСПЕКТІ ЇЇ ЛІНГВОКРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

1.1. «Пандемія нових слів та проблема метаноміції сукупностей ковід- лексики

Мова - явище динамічне, вона постійно поповнюється новими словами та виразами. Щось відходить у пасивний запас разом із минулим, а щось фіксується у неологізмах. Термін неологізм, від грецьких слів "neos" - "новий" і "logos" - "слово", говорить сам за себе - слово або зворот, створений для позначення нового предмету або вираження нового поняття. Словники лінгвістичних термінів дефінують неологізм як «нерегулярну форму, нове слово, його вживання в новому значенні або як іншу одиницю, що виникла в мові, або запозичена з інших джерел з метою найменування нових реалій». Неологізм вважається більш лінгвістично коректним терміном, ніж його синоніми: новоутворення, інновації, нововведення.

Процес утворення слів тісно пов'язаний із розвитком людства, яке стрімко прогресує, породжуючи нові поняття, реалії, погляди. Одні неологізми утворюються завдяки вже існуючим словам, йдучи у вужче значення, інші ж, навпаки, набувають багатозначності, треті запозичуються з інших мов як абсолютно нові, «оригінальні» слова.

Можна виділити кілька основних екстралінгвістичних (в тому числі і психологічних) причин інтенсивної неологізації сучасної лексики:

- 1) Розвиток науки, техніки, медицини, освіти і т.і.
- 2) Мода на конкретні слова, особливо запозичення.
- 3) Глобальні зміни, катастрофи, війни та епідемії.

Так, наприклад, слово «*порушник*», в «доковідному» розумінні, означало людину, яка навмисне не дотримується або порушує встановлені правила. При ковіді слово набуло нового, вузького значення, стаючи семантичним неологізмом — «людина, яка не дотримується правил карантину». Слово

"тест" раніше травмувало людей такими «психологічно навантаженими» значеннями - "тест на вагітність", "тест на брехливість", "шкільний перевірочний тест". З появою коронавірусу до цього слова додалося ще одне, не менше «тривожне» значення, реалізоване у стійких словосполученнях: *тест на коронавірус* або *тест на виявлення антитіл*.

Події глобального масштабу, що залишають значні відбитки у житті людей, такі, як «пандемія коронавірусу», запускають активні мовні процеси: поява нових реалій, понять веде до появи неологізмів, різних семантичних змін, трансформації форм прислів'їв, приказок, фразеологізмів, тобто появи так званих антиприслів'їв тощо. Виходячи з цього, мовознавці виділяють неолексеми – матеріальні запозичення та словоутворення, неоседеми – нові значення старих слів і фразеологізмів, неофраземи – нові фразеологізми та стійкі поєднання слів з ідіоматикою, що тільки формується.

Мова як соціальне явище дуже швидко реагує на зміни. Дзеркалом усіх подій стає насамперед, як вже було визначено, лексичний рівень, словниковий склад мови. І чим значніші події, тим більше реагує на них лексична система, поповнюючись новими словами, новими смислами, активно змінюючись на парадигматичному, синтагматичному та епідигматичному рівнях. Саме такою подією-каталізатором для лексиконів багатьох національних мов стала пандемія коронавірусу, що охопила світ у 2020 році. Не стали винятком і слов'янські мови, зокрема українська, російська, польська, які, як і багато західноєвропейських мов, «пережили» «пандемію» нових слів та висловів, пов'язаних із поширенням інфекції COVID-19. Лавина коронавірусних слів і виразів викликала закономірну реакцію лінгвістів, які миттєво відреагували на зміни в мові численними інтерв'ю у ЗМІ, доповідями на різних конференціях та науковими статтями. Досліджуванням лексики пандемійної доби у східнослов'янських мовах займаються А. Аскерова [2], Х. Вальтер, О. Деркачова [8], С. Жарко [9], М. Кронгауз, Т. Купріна, Н. Маторіна [14], О. Панченко [20], Т. Хейлік [23-25] та ін., ковід-неологізацію західно- та

південнослов'янських мов вивчають Ю. Датченко [7], Л. Хода [26], Bachárová G. [29], A. Cierpich-Koziele [30], A. Ďuricová [33]; до зіставних робіт віднесемо працю E. Straš «Koronavirus v ruskom i pol'skom medial'noâzykovom otryaženii» [41]. Лінгвісти досліджують короналексикони і західноєвропейських мов [3], [4], [6], [17], [31]. Тобто, інтерес до цієї лексики відзначається у різних країнах світу. Вона обговорюється на численних міжнародних конференціях та семінарах. Тема різноаспектних інтенсивних, динамічних змін торкається питань і словоутворення, і мовної гри, і, навіть, евфемізації та дисфемізації таких понять, як «карантин», «самоізоляція», введених у більшості країн світу з пандемією COVID-19 [2]. На "шквал коронавірусної неологіки" (Х.Вальтер, М, Мокієнко) реагує і академічна лексикографія. Доказом актуальності, популярності та значущості пандемічної лексики у суспільній свідомості є результати багатьох конкурсів, що визначають "слово року".

Велика кількість нових слів потребувала загальної назви на їх позначення.

Огляд різнорідних публікацій (наукових, медійних, мережевих) з цього приводу зробила Т.С.Пристайко [21]. Він дозволив їй констатувати, що потік новоутворень коронавірусної епохи, які є різнорідними мовними одиницями (слова, словосполучення, вирази і т.і.), викликав закономірну потребу в номінації їх сукупностей, типів окремих одиниць, сфер їх функціонування. Таким чином, поряд з формуванням надзвичайно динамічного лексико-семантичного поля «коронавірус», відбувається і формування своєї метамови, що описує нові одиниці та їх об'єднання [21]. Ще свого часу О. С. Ахманова під метомовою як методологічним терміном мала на увазі «мову другого порядку», що вживається тоді, «коли треба говорити про мову, що виступає як «моваоб'єкт»». Корпус «ковідних» метаномінацій, складений Т.С. Пристайко за підсумками вибірки з текстів ЗМІ, мережевих матеріалів та наукових статей, включав понад 40 одиниць. За нашими спостереженнями, нові метаномінації продовжують виникати.

Більша частина метаномінації сукупностей нових лексем, пов'язаних з коронавірусною інфекцією, є словосполученнями з опорними компонентами *азбука, словник, лексика, сленг, мова, новояз*, що поєднуються з атрибутами карантин, карантинний, коронакриза, коронакризовий, COVID, ковід, які можуть бути як у препозиції (A+C), так і в постпозиції (C+C) по відношенню до основного слова. Номінативні ряди включають і складні номінації, але їх, за спостереженнями Т.С. Пристайко, небагато. Вона наводить ряди таких метаномінацій сукупностей та ілюструє їх прикладами [21].

Метаряд із опорним словом *абетка* включає 4 одиниці: *абетка карантину, абетка коронакризи, абетка коронавірусу, абетка пандемії*. Лексема *абетка* у номінаціях ряду використовується в мовному значенні «словник» і, як правило, у заголовках матеріалів: *Абетка коронакризи; Абетка пандемії: слова року, які ми хочемо забути*.

Метаряд із опорними словами *словник/лексикон* містить 6 одиниць: *словник коронавірусу, ковідний словник, коронавірусний словник, словник COVID-19, словник доби ковіда, словник епохи пандемії, ковідний лексикон*. У цих метаномінаціях лексема *словник* реалізує своє друге значення «сукупність слів цієї мови». Найчастіше металексема вживається у заголовках.

Метаряд з опорним словом *лексика* найбільш численний (10 одиниць): *лексика пандемії, лексика пандемії коронавірусу, "короналексика", ковід-лексика, COVID-лексика, ковідна лексика, "вірусна" лексика, коронавірусна лексика, креативна лексика часів пандемії*. Опорний термін *лексика* у значенні «сукупність слів, притаманних даному варіанту мовлення, пов'язана зі сферою її застосування», утворює дво-, три- та чотирикомпонентні метаномінації, бере участь у створенні зрощень (*короналексика* ← *корона* + *лексика*) та найменувань-комполітів (*ковід-лексика, COVID-лексика*). Використовуються такі номінації у різностилевих та різножанрових текстах (медійних, наукових, мережевих), теж найчастіше у функції заголовку.

В метаряд з опорним словом *сленг* входить шість одиниць: *ковідний сленг*, *COVID-сленг*, *ковід-сленг*, *коронавірусний сленг*, *коронасленг*, *вірусний сленг*. Він будується на базі лексеми *сленг* у значенні «набір слів або нових значень існуючих слів», які з'явилися у зв'язку з пандемією коронавірусу. Одиниці ряду утворені аналітичним способом, складенням композитів, а також зрощенням (коронасленг ← корона + сленг). Як і метапозначення попередніх підгруп використовуються переважно в заголовках. Пандемія коронавірусу принесла з собою, як вважають науковці, власний, «ковідний» сленг.

Метаряд із опорними словами *мова/мовлення* включає 5 одиниць: *мова пандемії*, *мова коронавірусної епохи*, *коронамова*, «*мова квіда*», *коронамовлення*. Обидва опорні слова у складних і складених номінаціях мають значення «сукупність засобів вираження», наприклад: Яскрава риса «мови квіда» – поява нових слів-символів та квідіом: *Коронамовлення: як COVID-19 та карантин змінюють мову*.

Метаряд з опорним словом *новояз/новомова* (9 одиниць): *вірусний новояз*, *ковідний новояз*, «*коронний*» *новояз*, *коронавірусний новояз*, *новомова квідової доби*, «*новомова*» *епохи карантину*, «*новомова*» *пандемічної ери* та ін. Як відомо, своєю появою слово *новояз/новомова* зобов'язане Дж. Орвеллу, який назвав так у романі «1984» вигадану мову тоталітарного суспільства, в якому слова змінюють первісний (який є правдивим) сенс на протилежний. Аналізуючи еволюцію поняття *новомови*, Л. М. Гарєєва зазначає, що, крім тоталітарних смислів, закладених у неї романом Дж. Орвелла, це поняття в наші дні набуло ще одного значення. «Сучасна *новомова* (*новояз*) - це ще й виникла в російськомовному комунікативному просторі нова лексика, нові форми мовної поведінки» [Цит. за 21]. Саме в такому значенні, за спостереженням Т.С. Пристайко, використовується лексема в складових 2- і 3-х компонентних метаномінаціях ряду, утворених за моделями $A + C$, $C + (A + C)$, $C + (C + C)$.

Як бачимо, під час міждисциплінарного дослідження короналексики розробляється методологічний апарат «нової». ковідної неології.

«Коронавірусний» 2020 безумовно залишив глибокий слід не тільки у свідомості мільйонів людей, але і в багатьох мовах, що досі переживають «пандемічний» бум. На думку вчених, «коронавірусна пандемія змінила мовну картину світу всіх народів. Ця нова МКС вже отримала в роботах лінгвістів маркер «ковідна». Свій номінативний сегмент у сьогodнішній МКС становлять, за думкою Т.С. Пристайко, і нові метаномінації, що реєструють класи мовних нововведень та маркують їхню приналежність поточному часу атрибутами *ковід, корона, коронавірус, пандемія* та похідними від них.

Як бачимо, пандемійна доба дає досить цікавий матеріал для неологів та неографів.

1.2. Креативність як лінгвістичний феномен

Для нашого дослідження важливим є питання лінгвокреативності. В українському мовознавстві термін *лінгвокреативний* вперше зустрічаємо в статті М.Ф. Алефіренка «Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики»[1]. В цій роботі автор не подає визначення поняття лінгвокреативність, але у статті можна знайти окремі аспекти розгляду фразеологічної семантики, що корелюють із аналізом лінгвокреативного потенціалу певних мовних одиниць.

Креативність як лінгвістичний феномен вивчала Г. Монастирецька[16]. Поняття лінгвокреативність нове в славістиці: воно досі не зафіксоване в лінгвістичних енциклопедичних виданнях. Цей термін складається з двох основ: лат. *lingua* (мова) + англ. *creative* (креативний – від лат. *creatio* – створення). Тому буквально термін розуміється як «мовно-креативний». Вже існує багато інтерпретацій креативності і, як показує аналіз, проведений Г. Монастирецькою, дослідники сходяться на тому, що це – здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення [16].

Лінгвокреативність – це рівень здатності мовних одиниць породжувати нові можливості інтерпретацій; здатність створювати тло для породження мовцем нових ідей завдяки відхиленням від схеми, передбачуваної мовною системою, для витворення нових площин мовної дійсності і демонстрації оригінальності сприйняття та осмислення світу людиною.

Креативне мислення розглядається як здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, що відхиляються від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати поставлені завдання нестандартним чином, а також здатність вирішувати проблеми, що виникають всередині статичних систем. Це бачення проблем під іншим кутом, їх рішення є унікальним шляхом досягнення мети. Креативне мислення - це революційне і творче мислення, що носить конструктивний характер.

Останнім часом виокремлюють (Б.Ю. Норман) креативну (творчу) функцію мови, коли мовні сутності виявляються первинними щодо сутностей позамовних. Вона пов'язана з лінгвокреативним мисленням. Як окремий випадок креативної функції починає розглядатися людична функція.

До факторів креативності мовного мислення, за думкою лінгвістів, належать: 1) оригінальність (здатність продукувати асоціації); 2) семантична гнучкість – здатність запропонувати нове використання функції об'єкта та 3) «семантична спонтанна гнучкість» – здатність продукувати різноманітні ідеї в порівняно необмеженій ситуації.

Терміни " креативна лінгвістика " і " лінгвістика креативу ", як бачимо, не вважаються цілком усталеними, але, тим щонайменше, є широкоживаними: коло явищ у рамках обумовленого ними актуального напрямку вже окреслено, інтерес до них мовознавців досить стійкий. (Про це свідчать, наприклад, монографії "Креативний потенціал російської граматики" (2005) та "Прецедентні тексти як інструмент креативності в сучасній публіцистиці"; матеріали Міжнародної наукової конференції "Мова. Система.

Особистість: Лінгвістика креативу" (2008) з досліджень лінгвокреативної діяльності у сучасній науковій парадигмі; статті, що розглядають креативність як лінгвістичний феномен (Алефиренко М.Ф., Монастирецька Г.) тощо.

Погодимось з Т.О. Хейлік, яка, спираючись на сучасні дослідження лінгвокреативу, до кола актуальних проблем креативної лінгвістики відносить:

1. Об'єкт та предмет креативної лінгвістики.
2. Поняття "креативний" у різних сферах суспільної та мовленнєвої діяльності.
3. Мова як творчість: лінгвокреативне мислення; креативна функція мови; співвідношення креативної функції та естетичної функції мови.
4. Оказіональні та потенційні явища в мові та мовленні.
5. Креативні можливості фонетики.
6. Ономастика у аспекті креативної лінгвістики.
7. Дериваційні ресурси мови в аспекті словотвору креативного типу.
8. Морфологія та креативна лінгвістика. Морфологічні ресурси мови у аспекті граматики креативного типу. Граматичні неологізми.
9. Синтаксис у аспекті креативної лінгвістики. Синтаксичний потенціал мови в аспекті граматики креативного типу.
10. Орфографічні тропи.
11. Антиприслів'я як один із видів пареміологічної варіантності та інструмент креативності.
12. Творчі типи мови з позицій креативної лінгвістики: поетичне та розмовне мовлення як некодифіковані сфери мови; реклама як особливий жанр, що максимально використовує креативний потенціал мови. Мова ЗМІ в аспекті креативної лексикології та граматики.
13. Мовна гра як прояв лінгвокреативної функції. Людична функція мови як окремих випадок креативної функції.

14. Езопова мова як прояв лінгвокреативного мислення та реалізація креативного потенціалу.

Пандемійна неологія, безумовно, використовує понятійний апарат креативної лінгвістики.

РОЗДІЛ 2

КЛЮЧОВІ СЛОВА ПАНДЕМІЙНОЇ ДОБИ ЯК СИМВОЛИ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

2.1. Ковідна лексика – новий лексичний пласт епохи пандемії.

Лінгвістична громадськість дуже швидко відреагувала на ковід-неологізацію мов. Почалося широкомасштабне вивчення не тільки слов'янських, але й романо-германських мов. Їх огляд надала О. Панченко. За її даними, Вероніка Коллер (Veronika Koller) з університету Ланкастера досліджує методом краудсорсингу метафори, пов'язані з коронавірусом, використовуючи в Твіттері хештег #ReframeCovid. Видавці Оксфордського словника англійської мови за один місяць зафіксували 1750 токенів (найдрібніших смислових одиниць), що відображають нові реалії пандемії. Інес Ольза створила свій проект вивчення ковідної лексики в університеті Наварри (Іспанія). Цей феномен у німецькій мові вивчає Бернд Кортман (Bernd Kortmann), університет Фрайбурга [20]. Додамо, що багато ковід-неологізмів було запозичено та розповсюджено саме з цих мов.

Відомий лінгвіст і нейрофізіолог Тетяна Чернігівська на початку пандемії застосувала вираз — *Homo Confusus*, «хомо конфузус» (людина розгублена), що характеризує стан, який спіткало людство у зв'язку з пандемією. Але в цей же час активизується и *Homo ludens* («людина граюча»). До речі, так називався трактат (1938) нідерландського історика та культуролога Йохана Хейзінги. Ці два типи «хомо сапієнс» зробили помітний внесок у словник пандемійних новацій.

Слова, що позначають людину цього часу, можна класифікувати, насамперед, залежно від того, чи є вони міжнародними чи специфічними у той чи іншій мові. До яскравих прикладів міжнародної лексики віднесемо слово *короніали* (*coronials*), яке з'явилося практично у всіх світових мовах, позначаючи покоління, яке народжується під час карантину. У російській мові за допомогою продуктивних префіксів та суфіксів утворені слова *погулянци* –

ті, хто виступає за режим самоізоляції, але з можливістю гуляти, та *сидивдомці* – люди, які виступають за повне дотримання режиму самоізоляції; *застрянці* – люди, які не змогли вчасно виїхати з-за кордону.

Більшість ковідних позначень людини (іноді з відтінком чорного або білого гумору) мають негативну конотацію, наприклад:

– іспанське слово *балконнаці* (ісп. balconazis) – люди, які ображають тих, хто ходить вулицею через їхній балкон;

- *диванні вірусологи* - люди, які не мають жодного відношення до вивчення вірусів і навіть медицини в принципі, проте з упевненістю видають інформацію про новий вірус;

– англійське поєднання *face naked* (*голий обличчям, голомордий*) – так кажуть, якщо людина відмовляється вдягати маску в громадських місцях;

- англійське *coronabod* – (пастоподібне, пухке тіло, обумовлене їжею, тривогою, і пасивністю від нового коронавірусу), описує перебування на карантині як деградацію.

Можна простежити певну позитивну конотацію у зміні значення деяких слів, наприклад: *corona cop* - «поліцейський у шоломі у вигляді коронавірусу, що попереджають про небезпеку ковіда».

Міжнародним явищем, яке отримало відображення в багатьох мовах світу, стало прагнення заpastися рядом товарів в епоху епідемії Ці товари були різними в різних країнах. У німецькій мові ажіотажні скупки товарів називають *Hamsterkäufe* (*хом'ячими*). Вони були на початку пандемії в деяких регіонах Німеччини, їх можна порівняти з «макаронівірусом» і «гречкохайпом» у Росії та Україні. Тільки в Німеччині головною метою стали борошно та туалетний папір.

Міжнародним неологізмом епохи коронавірусу стало слово *ковідіот* (*covidiot*), створене за допомогою злиття слів «ковід» та «ідіот». Воно має два протилежні значення. Так називають тих, хто заперечує існування коронавірусу, а також тих, хто піддається паніці і починає створювати ажіотаж

навколо необхідних товарів, скуповувати туалетний папір та гречку тощо. Ковідіоти підтримують всілякі теорії змови, та зі скепсисом відносяться до заходів влади у боротьби з хворобою.

Низка коронавірусних неологізмів мотивована певними реаліями ситуації пандемії. Так, з'явилися слова *голоноси* (нім. *Nacktnasen*) – ті, хто носить маску, відкриваючи носа, *Maskhole* (як *mask* + *asshole*) – людина, яка носить маску, але абсолютно неефективним способом: під носом, на підборідді, на потилиці.

Шашличники – люди, які, незважаючи на заборону прогулянок, збираються групами у парках та зелених зонах для пікніків та навіть для шашликів.

О. Панченко як нове поняття в етикеті та лінгвістиці називає так зване «чхання *Дракули*» («*Dracula sneeze*» – англ.), при якому необхідно не прикривати рота рукою або хусткою, а чхати в ліктьовий згин, повторюючи відомий жест графа Дракули, коли за допомогою ліктя він прикривався плащем, щоб не бути впізнаним [20, с. 120.]

Новий відтінок значення концепту *собака* вніс коронавірус шляхом створення слова «карантьє» (карантин + рантьє), так називають власників домашніх собак. В одних випадках слово вживається, щоб позначити людину, яка не залишилася без засобів для існування, в інших – для позначення людини, яка здає свого собаку іншим для прогулянок у момент, коли були дозволені лише прогулянки із собаками.

Ковідна ситуація викликала до життя різні зразки мовної гри, наприклад, після заклику до мешканців старше 65 років залишатися вдома, станції московського метро «Домодідовська» та «Бабушкінська» поміняли свої назви – на вході на ці станції з'явилися написи *Дома Дідовська* та *Дома Бабушкінська*. В українській мові з'явилися прислів'я *Людина людині коронавірус, Хто людей чіпає, той ковідку хапає, Баба вдома – медсистемі легше, Love is знайти того, з ким можна пересидіти карантин*.

Таким чином, різні мови світу незалежно одна від одної паралельно і одночасно продукують аналогічні ключові поняття мови коронавірусної епохи, орієнтуючись на власне культурне тло, лексичну базу [20]. Стрімке зростання захворюваності та її тривалість створили ажіотаж, ставши, практично, єдиною темою для обговорення масами, внаслідок чого утворився пласт нової лексики. Цим процесом зацікавилися спеціалісти лінгвістичної спрямованості – філологи, мовознавці.

Перш за все, вони виявили значення слова *ковід*. У науковій картині світу вірус, який визвав цю пандемію, вважається новим штамом цілого сімейства коронавірусів. Він викликає гостру респіраторну інфекцію, яка визначається як COVID-19. Тим самим, ковід - це назва захворювання, що з'являється у людини внаслідок інфікування. У повсякденному мовленні слово стає настільки поширеним, що набуває форми відмінювання: *Вона лежить з ковідом вдома; Консультація з ковіду*. З'являються і демінутивні утворення: *ковідік, ковідок, ковідочка, ковідушка*. Вони не стільки виражають позитивне ставлення до коронавірусу, скільки мають грайливо-жартівливе, іронічне забарвлення. Глузливо-жахаюче ставлення відчувається у вживанні іменника зі збільшувальним суфіксом – *ковідище*. У ряді висловлювань коронавірус, виглядає як чудовисько, отримуючи найменування *ковідло* за аналогією з іменниками *пугало* (рос.) або *опудало* і з іронічною фонетичною асоціацією до слова *повидло*. «Основне, відоме та поширене найменування – коронавірус є калькою англійського чистого словоскладання (coronavirus), хоча у його новизні є підстави сумніватися, якщо мати на увазі, що захворювання, їм викликані, з'являлися й у 1960-ті роки минулого століття, так само як і 2003 р. Однак у той час назва була обмежена професійною сферою вживання, оскільки захворювання, ним спричинені, не мали пандемічного характеру [41, с.118].

За висновками мовознавців, COVID-19 «подарував» тільки російській мові понад 50 неологізмів з основою «корона». З'явилися такі однокорінні найменування, як «коронарка», «коронний», «коронапрояв», «коронапаніка», «коронарний». Раніше поняття було тісно пов'язане з медичною темою, ще це слово позначає символ влади у вигляді вінця (корони). Тепер, на думку Т. Шахматової, більшість із нас навіть не подумає про головний убір, який уособлював колись символ влади. За цей рік «корона» стала прямим уособленням вірусу, а «короновані» — це люди, що перехворіли або в даний момент хворіють на коронавірус.

На появу вірусу одразу відгукнулися конспірологи. Їх відразу ж затаврували «коронаскептиками» та «ковід-дисидентами» - які зятятю підтримують ідею «коронафейків». І зворотний, такий собі антонім – «коронафоб» - той, хто панічно боїться захворіти.

Доказом актуальності, популярності та значущості пандемічної лексики у суспільній свідомості є результати конкурсів, що визначають "слово року". Проводяться вони у багатьох країнах і часто визначаються, як ключові слова доби. Таким головним словом 2020 року у англійських словниках стало слово (яскравий семантичний «ковід-неологізм») - *локдаун*, історію якого надала у своїй статті Т.О. Хейлік [24]. Спочатку воно має «тюремне» значення: *локдаун* передбачає строгу ізоляцію ув'язнених по камерах після заворушень, бунту як необхідну міру безпеки. З тюремного лексикону на початку 21-го століття слово переходить у «шкільну» лексику для позначення блокування освітніх закладів у разі надзвичайних подій. В англійській мові слово *lockdown* складається з двох частин: *lock* означає "замок", друга частина слова - *down* має значення вниз, зниження або зменшення. Словник іноземних слів Комлева фіксує слова з такими частинами : *локаут* «[англ. *lock-out* – літер. замикати двері перед ким-л.] – економ. Закриття власниками своїх підприємств та масове звільнення робітників з метою змусити їх відмовитися від вимог, що вони виставляють» та *нокдаун* [«англ. – *knock-down*; *knock* – вдаряти + вниз]

– спорт. у боксі: становище, коли боксер збитий на підлогу, але може встати на ноги до закінчення 10 секунд». Знання цих слів дає більш об'ємне уявлення про слово локдаун і про те розширювальне значення, яке воно отримує у 2020 році: це «масове примусове закриття освітніх, державних та торговельно-розважальних установ через епідемію», «запровадження жорстких обмежень на пересування, соціальні контакти та доступ до громадських місць». До них Словник Collins додав ще одне: "обмежувальна міра, що вводиться урядами з метою припинити поширення COVID-19". Це і символ, і підсумок року, зовсім не радісний [24]. Слово *локдаун* починає активно вживатися для позначення різних катаклізмів, у тому числі погодних, надзвичайних ситуацій (*сніговий локдаун, тарифний локдаун, мовний локдаун* – про правила спілкування в Україні в 2020 році). Окремої розмови вимагають креативні варіації на тему локдауну, поява в російській та українській мовах слів із багатозначними конотаціями *лохдаун, slowndaun*.

Австрійським словом року стало слово «*Babyelefant*» (слоненя) – «символ мінімальної відстані, на якій можна уникнути зараження SARS-CoV-2, зайняв перше місце з великим відривом. Слово набрало 3720 із 7742 голосів – майже 50 відсотків. На друге місце – слово «*Corona*». Ця коротка назва коронавірусу стала "визначальною темою 2020 року" [17]. Австрійці обирають і антислово року. 173 У 2020-му їм стало слово «*Coronaparty*» – «термін для зборів груп людей, які зустрічаються в приватній чи громадській обстановці, незважаючи на введenu державою комендантську годину» [17]. За результатами американського словника англійської мови Вебстера (Merriam-Webster), головне слово 2020 - *pandemic* (пандемія, пандемічний).

Що стосується російської мови, то мовознавцями у 2018 році, через різкі стрибки показників, було обрано словом року слово «*Біткоїн*»; у 2019, загоряння Собору Паризької Богоматері та лісів у Сибіру визначили таким словом слово «*пожежа*». 2020 р. приніс не просто слово року, а створив неологізми: «обнулення» і семантично змінене «самоізоляція». Т. Шахматова

поділилася своєю думкою щодо цієї ситуації: «...В англійських словниках словом року визнано «локдаун», а в нас — «самоізоляцію»... в нас не було офіційно оголошено карантин, «самоізоляція» - слово з більш розмитим значенням, як, власне, і сама наша ізоляція не зовсім європейський локдаун. Але загалом це слова-синоніми. В обох випадках важливим є саме процес сидіння вдома. Ми також збігаємось у словах «ковід», «коронавірус», «дистанція», «дистанціювання». Деякі відмінності у головних словах року пов'язані з різними соціально-політичними обставинами, за яких проходили наші ізоляції». Робимо висновок, що багато слів не тільки з'явилися вперше, а й змінили свій статус, ставши багатозначними, або повернулися з пасивного запасу та потрапили в активне використання. Наприклад, знову стали повсякденними слова «*карантин*», «*пульсоксиметр*» тощо.

Крім новостворених «коронаслів», простежується стрімке поповнення рядів фразеологізмів, прислів'їв та антиприслів'їв, приказок. Люди втомлюються від напруженої обстановки і намагаються «лікувати» душу гумором. На допомогу Номо Confusus, «хомо конфузус» (людині розгубленій), приходить Номо ludens («людина граюча»). Дуже часто застосовується прийом гри слів, трансформації відомих висловів. Завдяки цьому народжуються різні паремії: «*добре чхає той, хто чхає останнім*», «*любиш кататися, люби і масочку носити*», «*ти че? Нюх втратив?*», «*сім п'ятниць на тижні, коли працюєш з дому*», «*самоізоляцію пережити – не поле перейти*», «*голова нам для маски дана*», «*дорога гречка до обіду*» або «*дорогий туалетний папір до епідемії*» - трансформація за прикладом «*дорога ложка до обіду*», та ін. Також вживаються старі словосполучення, що набувають полісемічного характеру. Наприклад: «*сидіти на карантині*» - в нинішньому становищі заграло новими, більш жартівливо-іронічними фарбами і стало означати «вимушене перебування вдома через пандемію», з'явилося нове значення, крім медичного та спортивного; «*тривожна валізка*» - раніше означала – базовий набір, для виживання в екстремальних умовах, за

пандемійної доби – набір необхідного для лікування хворого від ковіда в лікарні, або набір першої допомоги в домашніх умовах за перших симптомів.

Багато слів «ковід-лексики» були, стали і залишаються медичними чи просто загальними термінами, деякі неологізми утворилися як сленгові, вони мають жартівливе або іронічне забарвлення, як наприклад: "зумитися" - використовувати зум для зустрічей з друзями та знайомими; "вжоперті" - слово провокативно-нецензурного характеру, що означає перебування будинку на карантині; «голомордий» – людина без медичної маски; «застрянці» - люди, що застрягли в певному місці, поза зоною будинку і не мають можливості повернутися через карантин; «погулянци» - люди, які виступають проти жорстких обмежень карантину та охочі вийти хоча б прогулятися свіжим повітрям; «сидивдомці» – протилежне «погулянцям» – ті, хто зовсім не бажає вкотре залишати рідні стіни; «шашличники» - люди, які не зважають на обмеження, виходять на святковий сімейний чи дружній шашлик; "намордник" або "підгузник для бороди" - експресивна назва медичних масок.

Доля багатьох коронанеологізмів досить прогнозована. Їхня актуальність проіснує до кінця пандемії, а потім піде відхід ковідолексики у пасивний запас, на периферію мови. Філологи звертають увагу на актуалізацію багатьох медичних термінів, наприклад слів з коренем «вакцин» і прогнозують появу великої кількості неологізмів на позначення як самої вакцини, так і тих, хто вже прищепився, або пов'язаних із цим явищ, ознак, процесів.

Збагачення лексики відбувається не тільки в російській та українській мовах. Оскільки проблема загальна – світова, ми спостерігаємо, про що вже говорили вище, появу подібних, дуже цікавих за творенням та змістом неологізмів у інших мовах. Додамо ще приклади.

У англійській з'явилися унікальні словоутворення: "quaranteam" - "quarantine" + "team" (команда); «quarantips» - поради щодо стилю життя, їжі, одягу, що знаходяться на самоізоляції; "quarantech" - гаджети для того, щоб

убити час на карантині; «*byesexual*» («bye»(до побачення) + «sexual») – люди, які давно перебувають на самоті через карантин.

Західнослов'янські мови теж стикнулися з лавиною пандемійних слів.

Польська мова досить багата на лінгвокреативні утворення (дуже активно з коренем *корона*): "*koronaferie*" – аналог українському "канікули", "*koronalia*" - збори групи людей без потреби, з ризиком захворіти. Мовці активно послуговуються медичними термінами: *koronavírus*, *pulzný oximeter* «пульсоксиметр», *saturácia*, *PCR test*, *protilátka* «антитіла», *inkubačná doba* тощо. З'явилося чимало дериватів-неологізмів – композитів: *koronakríza*, *korona-kríza*, *korona-karanténa*, *koronaaplikácia*, *korona-linka* (гаряча лінія з питань коронавірусу), *koronapropaganda*, *COVID19-PASS*, *COVID-oddelenia*, *covid-kríza*. Деякі новоутворені лексеми мають яскраву емоційно-експресивну конотацію: *karanténča* «дитя, зачате під час домашньої ізоляції, карантину», *rúškomil* (*rúško* + *milovať*) «людина, яка дотримується всіх правил, пов'язаних з використанням масок», *kolónavírus* (*kolóna* + *vírus*) «масове переселення жителів Словаччини із західної частини до східної у період пандемії», *covidiot* (*Covid* + *idiot*) «особа, яка нехтує засобами колективного та індивідуального захисту в період поширення коронавірусної інфекції COVID-19 або, навпаки, надмірно боїться наслідків епідемії», *korande* (*korona* + *rande*) «новий спосіб зустрічей або побачення під час карантину», *karanténiny* (*karanténa* + *parodeniny*) «день народження, який іменинник мусив святкувати в чотирьох стінах під час карантину», *nákazník* (*nakazit'* «інфікувати, заразити» + *zákazník* «покупець») «покупець, який може потенційно інфікувати інших покупців коронавірусом», *vírokracia* (*vírus* + *byrokracia*) «набір часто незрозумілих урядових постанов, пов'язаних з пандемією, які населення країни має виконувати», *rúškomat* (*rúško* + *bankomat*) «автомат, який видає маски» тощо.

З метою запобігання поширення на території Словаччини гострої респіраторної хвороби COVID-19 уряд закликав співгромадян дотримуватися елементарних заходів безпеки: носити маски, мити руки, витримувати

соціальну дистанцію. Унаслідок таких звернень у словацькій мові виникла нова аббревіатура ROR: *Růško – odstup – ruky / dezinfekcia*, де *růško* «маска», *odstup* «дистанція», *ruky* «руки». [27, с. 185].

2.2. Тематична та частиномовна класифікація «ковід»-неологізмів.

Однією із задач дослідження була розробка тематичної класифікації. Всього виявлено 10 груп. Перша, як вже було зазначено вище, - «найменування людей». До неї увійшли назви осіб, незалежно від структурної складової, що з'явилися підчас епідемії: *антимасочник, балконнаці, безмасочники, вірусофоб, голомордий, зумер, індексний пацієнт, ковідактивіст, ковідіот, ковидний, ковід-дисидент, коронаскеттик, короніал, коронафоб, коронований, коронована особа, масочник, порушник, нульовий пацієнт, підозрілий, погулянци, покоління С, самоізолянт, сидидомці, скупники, тестовані, втіканець* тощо.

Другу групу складають «різновиди найменування вірусу та самої пандемії», у тому числі лінгвокреативні: *барановірус, гречкохайп, інфекція коронавірусна, інфодемія, ковід, корона, коронавірус, коронагедон, коронапокаліпсис, макаронірус, пандемія, епідемократія, епідемія*.

Третя група досить об'ємна і дещо семантично та структурно хаотична – «наслідки пандемії»: *безконтактна доставка, бюджети тріснуть, гігієна рук, тримати дистанцію, дистанційка (дистанція, дистанціювання), дистанційно, жовта зона, зелена зона, ізоляція, карантикули, карантин, карантин, карантин, карантинне зонування, зона, криза, курс імбиру, курс лимона, локдаун, масковий режим, носити маску, помаранчева зона, відстеження контактів, пневмонія, пройти тестування, самоконтроль, самоізоляція, ЗІЗ, соціальна, довідки, дистанція, дистанція, цифровий концтабір, мова пандемії*.

Четверту групу склали «медичні терміни» або слова, якимось чином пов'язані з медициною. Таким чином, четверта група отримала назву «медична

короналексика»: *ВОЗ, швидкий тест, вакцина, вакцинування, вийти на плато, ШВЛ, індекс самоізоляції, ігнорування заходів, ізолятор, індексний пацієнт, індексний випадок, інфекція, крапельна передача, ковидарій, ковідник, коронапрояв, маска, нульовий пацієнт, обсерватор, ПЛР, період інкубації, рукавички, пневмонія, протиковидний, пульсокіметр, санітайзер, симптом, тепловізор, тест, тривожна валізка.*

До цієї групи примикає група, яку можна назвати як «паранойні прояви людей». Як ми вже знаємо, багато людей не витримує напруги пандемійної доби, будуючи різні конспірології, а дехто з жартом на все реагує. Такі люди, часто, потребують нових номінацій, що тісно пов'язані з ситуацією: *вірусобія, запасатись, ковід-психоз, коронабесся, коронафейк, коронафобія, коронойя, маскобесся.*

З початком пандемії докорінно змінилося навчання, спілкування, культурне життя. Стався різкий ривок розвитку комп'ютерних технологій, виникли слова, тісно пов'язані з цим процксом. У нашій класифікації вони об'єдналися в групу під назвою «інтернет-комунікації»: *віртуальні наради, гугл клас, думскролінг, дистант, зум, зум-бомбінг, зум-вечірка, зум-конференція, зум, карантиндер, карантинки, онлайн-марафон, цифрові планерки.*

Деякі слова важко віднести до певної підгрупи, але при цьому вони мають експресивний характер і відносяться до просторічної лексики. Дані слова більше подібні до сленгу - «ковідний сленг»: *барановірус, вжоперті, карантикули, карантині, наружжа, намордник, розхламінго, симоняніт.* Коронавірус, природно, торкнувся найголовнішого аспекту життя - мови, докорінно її змінюючи. З'явилося безліч нових слів – неологізмів, відбулися незворотні мовні процеси, які також вимагають назви. Усі вони були зібрані в групу «найменування мовних одиниць та мовних процесів – метамова»: *блендинг, «ковід»-неологізм, ковід-неймінг, коронамовлення, коронаслова, мова пандемії.*

Так звані "коронаїки" (Homo Confusus, «хомо конфузус») в панічній істериці спустошували полиці магазинів у розділі круп та засобів гігієни. Це спровокувало появу окремого пласта лексики, або семантично змінило значення старих слів, зробивши їх семантичними неологізмами. Це група «карантинних стратегічних запасів»: *антисептик, папір, гречка, маска, рукавички, санітайзер*.

Homo ludens («людина граюча») були зайняті мовними іграми, процесом «речетворчества» - розробкою нових різних трансформацій, паремій та фразеологізмів на основі раніше існуючих моделей. Утворилася величезна кількість неофразеологізмів, які склали таку групу - "фразеологізми та антиприслів'я": *гуляй у полі, дивані вірусологи, до н. е., корону зняли з язика, накриватися короною, скарантинити час, втратити нюх* тощо.

Окрім розробки тематичної класифікації, ми приділили увагу частиномовній характеристиці ковід-неологізмів. Вона будується за такими ознаками:

- 1) Одне й те узагальнене лексичне значення;
- 2) Одне й те узагальнене граматичне значення чи однаковий набір морфологічних ознак;
- 3) Одні й самі синтаксичні функції.

На цій підставі виділяємо 4 частини мови: іменники, прикметники, дієслова та прислівники.

Група іменників вийшла найоб'ємнішою. Це означає, що у пандемійному лексиконі перважають слова з абсолютною номинативною значимістю: *дистант, дистанційка, думскролінг, застрянці, зум, зумер, ізолятор, інфекція, інфодемія, карантикули, карантин, карантиндер, карантині, карантинки, карантьє, кластер, ковід, ковід-психоз, ковідактивіст, ковідар, ковіднік, коронавірус, коронабес, коронагедон, коронапокаліпсис, коронавираз, коронареч, коронаскептик, коронаслова, коронафейк, коронафобія, коронафоб, короніали, короноюя, криза, локдаун, макароновірус, маска,*

маскобесся, масочник, порушник, наружа, намордник, обсерватор, окрай, осередки, пандемія, рукавички, пневмонія, самоконтроль, погулянци, самоізолянт, санітайзер, сидидомці, симптом, скупники, тепловізор, тест, втікач, видалення, фрілансер, приватники, шашличники, епідемократія, епідемія.

До цієї групи приєднуємо субстантивовані прикметники, у тому числі віддієслівні: *голоморді, ковидний, контактний, короновані, підозрілі, тестовані.*

Люди на карантині зіткнулися з новими видами роботи, побутування, різними стрімкими процесами, що тісно пов'язані з різними діями, які описують дієслова: *запасатися, зумитися, карантинитися, симонянити, скарантинити.*

Останню групу - *вжоперті, дистанційно* – склали прислівники, не дуже поширена, але не менш важлива частина нової лексики.

Вплив коронавірусу на мову миттєво став своєрідною лінгвістичною універсалією. Коронавірусні слова, на думку лінгвістів, можна вважати «словами-свідками», «словами-символами», які є орієнтирами, ознаками часу, знаковими точками конкретних явищ і подій.

2.3 Продуктивні способи словотвору «ковід» - неологізмів.

Побудова пандемійних корпусів та їх лексикографічна візуалізація необхідні та можливі для тих мов, де вибух коронавірусної лексики був значний: наприклад, у російській мові неологічна база налічує близько 3000 одиниць, у німецькій – близько 1050 слів, у чеській – понад 3000, в іспанській – близько 2600. Важливим є вивчення особливостей утворення нових слів, визначення продуктивних моделей та оказіональних засобів, що, безумовно, збагатить дериватологію.

Словотворення – це і процес утворення нових слів, і розділ науки про мову, де вивчається саме її словотвірна система. Словотвір передбачає аналіз родинних зв'язків та структурних відносин слів, через що необхідно виділяти

словотвірну роль конкретних морфем, таких як: префікс, суфікс, інтерфікс та постфікс, а також розуміння ролі, яку відіграють слова різних структурних типів в утворенні нових слів завдяки похідній та непохідній основі. Вивчення та аналіз цієї системи дозволяє зрозуміти закони її функціонування та сучасне словотворення, буде новим кроком у розвитку дериватології.

До основних способів творення ковід-неологізмів відносимо семантичну та аналітичну деривацію, морфологічний спосіб з його різновидами. Окрім узуальних способів, досить продуктивними виявляються okazіональні, наприклад, блендінг, особливо у прийомах мовної гри. Інтенсивним джерелом ковідної лексики є запозичення з романо-германських мов, найбільш з англійської.

Внаслідок розщеплення слова на омоніми та зміни смислового значення відбувається семантичне слововиробництво, тобто семантична деривація. Омонімія викликана тим, що ці лексичні одиниці отримують нове смислове значення. Семантичний спосіб словотвору – це поява слова за рахунок розпаду старого значення і придбання ним нового.

Поява нових слів у такий спосіб може відбуватися на підставі окремих слів. Так з'явилися лексеми «ізолятор» – приміщення для хворих з позитивним тестом на коронавірус, що обмежує пересування (раніше: речовина, яка не проводить електричного струму, або слідчий ізолятор); «тепловізор» – замітник градусника, дистанційний прилад для вимірювання температури (раніше: інфрачервона камера); «порушник» - людина, яка не дотримується правил карантину (раніше: означало людину, яка навмисне не дотримується або порушує встановлені правила); «антисептик» - те саме, що й санітаїзер, засіб для обробки рук після торкання будь-яких предметів, для запобігання попаданню бактерій вірусу на поверхню шкіри (раніше: знезаражуючий засіб); "намордник" - жартівлива назва маски, від поєднання слів "на морду" (раніше: захисне пристосування від гострих зубів собаки).

Існує ще один метод лексико-семантичного творення, що ґрунтується на основі стійких оборотів. Він відбувається за рахунок стягнення обороту в слово - "тест" (тест на коронавірус), "симптом" (симптом коронавірусу), "маска" (медична маска), "папір" (туалетний папір), "дистанція" (соціальна дистанція).

Морфологічний спосіб передбачає утворення нових слів завдяки додаванню афіксів до існуючих основ. Він і є самим продуктивним слововиробництвом, яке не призводить до утворення в мові нових моделей, а лише створює процес комбінування за прикладом. Так, слово «зум» вже існувало раніше (перша згадка датується 2011 роком), але використовувалося у досить вузькому соціальному колі. Після приходу вірусу воно стає основою для утворення похідних слів, наприклад "зумитися", за допомогою суфікса -и- та постфікса -ся.

Багато неологізмів утворено словоскладанням з інтерфіксом -о-. Цей спосіб передбачає об'єднання в одне ціле дві і більше основи, так утворюються найчастіше іменники: «коронофобія», «вірусофобія», «вірусофоб», «коронобесся», коронафейк», «маскобесся», «пульсоксиметр», «самоконтроль», «самоізоляція», «епідемократія».

Цікаве явище (хибна інтерфіксація) спостерігається у таких словах, як *коронавірус*, *коронафейк*, *коронаскептик*. У російській мові немає інтерфікса -а-. Це слово (композиція) утворилося в результаті злиття двох слів «корона» (з англійської «corona») та *вірус*, *фейк*, *скептик*.

Афіксація - найпродуктивніший спосіб морфологічного слововиробництва, що передбачає створення слова за допомогою приєднання до існуючої основи різних афіксів. Він, у свою чергу, класифікується на три види: суфіксальний – за допомогою різних суфіксів («ковідний» > «ковід» + суфікс -н-, «дистанционка» > «дистанционное обучение» + суфікс -к-, «коронований» > «корона» + суфікс -нн-, «контактний» > «контакт» + -н-, «тестированые» > «тестировать» + суфікс -нн-); суфіксально-префіксальний («антимасочник» > префікс анти- + суффікс -ник-).

Ще одним способом є усичення – чисте скорочення, що відбувається лише у іменників. Воно існує за рахунок скорочення кінця слова, або за рахунок опущення його початку чи середини («корона» > «коронавірус»).

Абревіацією утворені такі назви: «ШВЛ», «ПЛР», «ВОЗ» тощо.

За допомогою аналітичної деривації утворено неологізми "індексний пацієнт", "нульовий пацієнт", де головним словом виступає "пацієнт"; "чорна зона", "червона зона", "помаранчева зона", "жовта зона", "зелена зона" - "зона".

Жодна мова не існує без запозичень, також тісно з цим пов'язаний процес появи нових слів. Масштабні, світові зміни поєднують загальною проблемою величезну кількість країн. Завдяки цьому зовсім непомітно і стрімко мови перемішуються, залишаючи слід у лексиконі один одного. Також головним чинником появи запозичень є мода і прагнення копіювати Захід, перетягуючи їхню лексику до себе. Головним джерелом запозичених ковід-неологізмів є англійська мова, самі слова іменуються англіцизмами («думскролінг» - від англ. doomscrolling «смерть» і «читати», «ковід-неймінг», "локдаун" - від англ. "lock" і "down", "covidiot", "фрілансер" - англ. freelancer, також вільний художник - вільний працівник). Від французької – галіцизми-походить «карантьє» – за аналогією з «рантьє» – фр. gentier від gente – рента – особи, які живуть за рахунок ренти, тобто доходів, одержуваних з капіталу). Як показує дослідження, не тільки, у російській, українській мовах, а й у польській мові використовуються численні англіцизми, пов'язані з реаліями пандемії коронавірусу. Більшість з них є інтернаціоналізмами, що свідчить про глобальний характер самого явища пандемії та мовної уніфікації комунікації в цій сфері (рос. инфодемия, карантин, коронавирус, ковидиот, корониал, локдаун, маска, самоизоляция, санитайзер, социальная дистанция, суперспредер; укр. инфодемія, карантин, коронавірус, ковідиот, короніал, локдаун, маска, самоізоляція, санітайзер,; польськ. infodemia, koronawirus, koronials, kowidiota, kwarantanna, lockdown, samoizolacja, sanitaizer, superroznosciel).

У російській, українській та польській мовах виявлено багато контамінантів. Вони заслуговують на особливу увагу, оскільки в період пандемії блендінг став продуктивним способом словотворчості, а ініціаторами "виробництва" контамінацій часто бувають активні учасники соцмереж, які, граючи з мовою, іронізують, з позиції гумору осмислюють і коментують те, що відбувається. У російській та українській мовах відзначені цікаві приклади контамінацій, деякі є запозиченнями, що асимілювалися: *инфодемия* (інформація + пандемія), *карантини* (карантин + картини),

Процес запозичення ділиться на три способи: транскрипція, транслітерація та калькування. Само слово "блендінг" (від. англ. *blending* - "змішувати", матеріальне запозичення) - суміш двох слів, при якій частина першого слова замінюється на частину іншого, при цьому від першого слова може бути взята одна-дві літери, а від другого - остання частина ("*brunch*" - "*breakfast*" + "*lunch*"). Завдяки блендингу - новому процесу творення слів, тепер можна з легкістю пояснити походження слів "*коронаюя*" - "коронавірус" + "параноя" та "*инфодемия*" - "інформація" та "епідемія".

Оказіональні способи поширені при мовній грі. Одним з них є телескопізм - злиття основи з усіченою іншою основою, як у прикладі зі словом «сидівдомець» - «сидіти» + «вдома». Це найпоширеніший оказіональний спосіб, що розділився на кілька видів: злиття + накладання, накладання + злиття + апокопа/аферезис, накладання та транссегментація кореня.

Другий тип - злиття, або голофразис - зовсім не типовий. Насправді, слів, вироблених даним способом, мала кількість: наприклад "*сидівдома*" - "сиді" + "вдома".

Пандемія докорінно змінила колишнє розуміння життя, сильно вплинувши на технічний прогрес, змусивши його проникати у наші життя набагато швидше. *Зум, зумери, зум-вечірки та зум-бомбери* — те, що тепер стало важливою частиною життя. Тепер співбесіди, лекції, робота, зустрічі

відбуваються в онлайн-конференціях. Це все доповнюється новими словами, які хоч і опосередковано, але пов'язані і обумовлені пандемійною добою.

2.4. Езопова мова епохи ковіда: причини виникнення, особливості функціонування

Ковідова доба, що стрімко настала з втечею, як зауважив журналіст Андрій Караулов, кажана з уханьської лабораторії у грудні 2019 року та офіційно оголошеної ВОЗ пандемії 11 березня 2020 року, за три роки переформатувала системи багатьох європейських мов, зробивши комунікативно значущим абсолютно новий лексичний пласт – так звану коронавірусну лексику.

З'явилися, як зазначає Т. Хейлік, міжнародні коронанеологізми - слова, запозичені одномоментно в різні мови та швидко ними засвоєні. Деякі слова («ефемеріди») встигли також швидко застаріти, втративши свою злободенність під лавиною інших, що наразі називають не менш важливі події. Так, наприклад, вже майже забуто лексеми *Санжарія*, *санжарята*, які з'явилися 13 березня 2020 року і позначали людей, що надали не дуже теплий прийом автобусу (!) з співвітчизниками, що прибули з Китаю [25, с. 134].

Лінгвісти оперативно відреагували на такий багатий матеріал: потік досліджень відбив безпрецедентний в історії лексиконів різних мов наплив новоутворень, своєрідну "епідемію" словотворчості. Стали негайно складатися словнички коронавірусної лексики, визначатися її тематичні групи, фіксуються запозичення та семантичні неологізми. З'явилися роботи, присвячені так званим словам року, які традиційно визначаються в різних країнах та якими, звісно, ставали коронавірусні неологізми [24]. Як ми вже зазначали вище, за спостереженнями Т. С. Пристайко, формується своєрідна метамова, вона описує нові одиниці та його об'єднання, можна виділити метаномінації сукупностей ковід-лексики (ковід-сленг; абетка пандемії: слова

року, які ми хочемо забути; короналексика, коронавірусний словник, коронавірусний новояз і за аналогією - коронаяз) [21].

Вивчення особливостей коронанеологізмів в різних мовах призвело до появи досліджень з зіставної «ковідної» лексикології (огляд словацької, чеської, польської короналексики на тлі української, російської тощо). Епоха пандемії знаходить відображення в інтенсивній мовній грі та ковідному фольклорі, появі мемів, ковідних віршиків, колядок, щедрівок, що сприяє розвитку креативної лінгвістики.

Нарешті, безпрецедентно оперативно підсумок досліджень був підведений у колективній монографії Інституту лінгвістичних досліджень, яка мала другою частиною «Словник російської коронавірусної мови епохи», що вмістив у собі 3 500 нових або актуалізованих в протягом 2020-2021 років. слів та виразів.

Здавалося, лексикологам залишилися зовсім мало: спостереження над окремими неолексемами, відстеження семантичних змін, зрушень у парадигматичних та синтагматичних відносинах у системі ковід-лексики, перебування в очікуванні нового сплеску коронанеологізмів.

Проте за останні місяці сталося, як зазначає Т.О. Хейлік [25,] не помічене поки що лінгвістами формування та розповсюдження насамперед в інтернеті так званої нової езопової мови – своєрідного секретного шифру людей, об'єднаних бажанням розібратися у тому, що відбувається: у справжніх причинах пандемії, у суперечливих деклараціях ВОЗ, в обов'язковості добровільного вакцинування, в підґрунті політичних декларацій. Не маючи доступу на офіційні канали телебачення або піддаючись обструкції і там, і в пресі, багато хто почав використовувати інтернет-ресурси. Однак і тут виявилось табу на вживання певної частини коронавірусної лексики; так, за словами деяких блогерів, YouTube «затирає» відеоролики, в яких звучать слова *вакцина, вакцинація, побічні явища*. Необхідність дати інформацію, оминаючи інтернет-цензуру, сприяла пошуку нових шляхів і прийомів, одним

з яких стала езопова мова. Якоюсь мірою її наявність та постійне збагачення, затухання та поживлення говорять про ступень свободи громадян.

Наведемо слова М. Є. Салтикова-Щедріна, який активно використовував цей прийом: «...Моя манера писати є манера раба. Вона полягає в тому, що письменник, беручись за перо, не так стурбований предметом майбутньої роботи, як обмірковуванням способів проведення його в середу читачів. Ще древній Езоп займався таким обмірковуванням...» [Цит. за: 28]. Загалом, езопову мову вважають такою літературною системою, яка дає змогу автору передавати читачеві/ слухачеві особливу інформацію, одночасно приховуючи її від цензора, в нашому випадку такими цензорами є алгоритми YouTube та самоцензура. За допомогою різноманітних засобів автор маскує інформацію, що може блокуватися, як «антисоціальна».

Езопова мова епохи ковіда, поряд з новими прийомами (уможливленими завдяки, наприклад, письмовій формі інтернет-спілкування або відеоряду), використовує традиційні засоби: фігури замовчування, алюзії, алегорії і т.і. Звісно, що найбільшим «езопівським» трансформаціям піддається слово, яке стало головним словом-2020, словом року, за версією Оксфордського словника, – *вакцина: мінералка, мінералочка. сиропчик, солодкий сиропчик, жижа, газована вода, газировка, вітамін, вітамінчик* та її види: *фантазер* – замість *Пфайзер, Pfizer-BioNTech*, *модерна* – замість *Модерна*, вакцина *Moderna проти COVID-19*. Як бачимо, серед «езопизмів» превалюють демінутиви та універби.

Ми виділяємо вербальні та невербальні засоби нової езопової мови. До невербальних відносимо тактильні, наприклад, дотик до плеча, що символізує вакцинацію, непромовляння слова у фразі, яке повинно бути зрозумілим з контексту, «запікування» слова або словосполучення. Зазначимо, що іноді, замість дотику до плеча, використовуються вирази

процедура у плече, а вакцинований позначається словосполученням з доволі неконкретною семантикою *прихильник процедури у плече*.

До вербальних засобів відносимо різноманітні евфемістичні вирази (*перейти в режим непотіння, медична процедура, відома медична процедура, з відкритим обличчям, укол кожні три місяці, святий укольчик*), своєрідну «езопову епентезу» (*пандемія*) тощо.

Вивчення нової езопової мови слід віднести до перспективних лінгвістичних досліджень.

ВИСНОВКИ

Мова як соціальне явище не може не реагувати на зміни, що відбуваються у світі та суспільстві. Дзеркалом усіх подій стає насамперед лексичний рівень, словниковий склад мови. І чим значніші події, тим більше реагує на них лексична система, поповнюючись новими словами, новими смислами, активно змінюючись на парадигматичному, синтагматичному та епідигматичному рівнях. Саме такою подією-катализатором для лексиконів багатьох національних мов стала пандемія коронавірусу, що охопила світ у 2020 році. Не стали винятком і слов'янські мови, зокрема українська, російська, польська, які, як і багато західноєвропейських мов, «пережили» «пандемію» нових слів та висловів, пов'язаних із поширенням інфекції COVID-19.

Доказом актуальності, популярності та значущості пандемічної лексики у суспільній свідомості є результати конкурсів, що визначають "слово року". Проводяться вони у багатьох країнах і часто визначаються, як ключові слова доби. Ключові слова пандемічної доби стали символами нової реальності.

В результаті дослідження вдалося виявити (*вакцина, локдаун, самоізоляція* та ін.) та проаналізувати ключові слова пандемічної доби, а також похідні від них деривати.

Процес утворення слів тісно пов'язаний з розвитком людства, яке стрімко прогресує/регресує, породжуючи нові поняття, предмети і погляди. Одні неологізми утворюються завдяки вже існуючим словам, йдучи у вужче значення, інші ж навпаки, набувають багатозначності, треті запозичуються з інших мов, стаючи абсолютно новими «матеріальними» словами. Таким чином, можна виділити кілька основних причин інтенсивної неологізації мов пандемічної доби:

- 1) Розвиток у галузі науки, техніки, медицини, суспільного життя тощо.
- 2) Мода на конкретні слова через запозичення.
- 3) Глобальні зміни, катастрофи, війни та епідемії.

Багато слів створюються за допомогою прийому мовної гри. Завдяки цьому створюються в тому числі антиприслів'я. З'ясувалося, що процес збагачення лексики відбувається не тільки у російській або українській мові. Так, як проблема загальна – світова, ми можемо спостерігати творіння подібних, а то й цікавіших неологізмів у інших мовах. У ході всього дослідження при виконанні тематичної класифікації було виявлено 10 підгруп, а структурно-граматичних — 4 підгрупи.

Ключові слова (слова року) стали найпродуктивними основами, на базі яких розвивалося активне словотворення як за узуальними, так і оказіональними моделями.

Завдяки аналізу зібраної лексики, вдалося вивести кілька засобів словотворення, які стосуються саме нашої тематичної лексики: семантична деривація, чи лексико-семантичний спосіб, морфологічний, аналітична деривація, композити, запозичення і оказіональні способи (субституція, телескопизм, голофразис).

Відомий лінгвіст і нейрофізіолог Тетяна Чернігівська на початку пандемії застосувала вираз — *Homo Confusus*, «хомо конфузус» (людина розгублена), що характеризує стан, який спіткало людство у зв'язку з пандемією. Але в цей же час, за нашими спостереженнями, активізується и *Homo ludens* («людина граюча»). Саме ці два типи «хомо сапієнс» зробили помітний внесок у словник пандемійних новацій.

Епоха пандемії знаходить відображення в інтенсивній мовній грі та ковідному фольклорі, появі мемів, ковідних віршиків, колядок, щедрівок, що сприяє розвитку креативної лінгвістики

За останній рік сталося не помічене поки що лінгвістами формування та розповсюдження насамперед в інтернеті так званої нової езопової мови – своєрідного секретного шифру людей, об'єднаних бажанням розібратися у тому, що відбувається: у справжніх причинах пандемії, у суперечливих деклараціях ВОЗ, в обов'язковості добровільного вакцинування, в підґрунті

політичних декларацій. Езопова мова епохи ковіда, поряд з новими прийомами (уможливленими завдяки, наприклад, письмовій формі інтернет-спілкування або відеоряду), використовує традиційні засоби: фігури замовчування, алюзії, алегорії і т.і.

Езопова мова виконує маскуючу функцію і має вербальні та невербальні засоби вираження. До невербальних відносимо тактильні засоби. До вербальних - різноманітні евфемістичні вирази, своєрідну «езопову епентезу» тощо. Вивчення нової езопової мови слід віднести до перспективних лінгвістичних досліджень.

Вважаємо, що доля нових ковідних слів досить прогнозована. Їхня актуальність проіснує до кінця пандемії, а потім піде відхід ковідолексики у пасивний запас, на периферію мови.

Дослідження коронавірусного лексикону представляє багатообіцяюче поле дослідження у різних галузях як гуманітарного знання: лінгвістики, перекладознавства, психолінгвістики, так й природничих наук (медицина), а також інтернет комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефіренко М.Ф. Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики. Мовознавство. 1988. №5. С. 35-41.
2. Аскерова Л. Роль евфемизмов и дисфемизмов в презентации COVID-19 в русскоязычных медиа. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.8-11.
3. Бабелюк О. А., Дідух Л. І. Способи творення неологізмів на позначення явищ covid в англomовному епідеміологічному дискурсі. Львівський філологічний часопис. 2020. (7). С. 5–12. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.1>.
4. Весна Т. В., Телецька Т. В. Лексичні інновації періоду коронавірусної пандемії. Записки з романо-германської філології. Випуск 1 (44). 2020. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1\(44\).210998](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.1(44).210998)
5. Главное слово 2020 года объявлено. И это не "коронавирус". <https://www.bbc.com/russian/news-54887920> (дата звернення 15.10.2022 р.)
6. Головне слово 2022 року за рейтингом Оксфордського словника <https://cambridge.ua/uk/news/glavnoe-slovo-2022-goda-oxsfordskyj-slovar/>
7. Датченко Ю. В. Коронатвори в польській мові. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.47-49.
8. Деркачова О. С. COVID-неологізми в системі української мови. Міждисциплінарні наукові дослідження: особливості та тенденції: міжнар. конф. 04.12.2020. Чернігів. Т. 4. С. 73–74.
9. Жарко С. Ю. Вербалізація коронавірусу в українському медіадискурсі. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X

- Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.59-62.
10. Коваль І. Коли закінчиться пандемія? Прогнози німецьких науковців // DW.COM. 405. URL: <https://www.dw.com/uk/koly-zakinchytsia-pandemiia-prohnozy-nimetskykh-vchenykh/a-53327461>.
 11. Корж Ю. Ковід-дисиденти та короїнали: іронічний словник пандемії коронавірусу. URL: <https://gwamedia.com/kovid-dysydeny-ta-koroyinaly-ironichnyj-slovnyk-pandemiyikoronavirusu/>
 12. Кочерган М. П. Мовознавство на сучасному етапі. *Дивослово*. 2003. № 5. С. 24–29.
 13. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів онлайн. 2001–2021. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=40348244-966&action=showSIS> (дата звернення: 21.12.2021).
 14. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник. Київ : ВЦ "Академія", 2012. 288 с.
 15. Маторіна Н. М. Лексико-фразеологічні інновації в сучасній українській мові періоду коронавірусної пандемії. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.101-104.
 16. Монастирецька Г. Креативність як лінгвістичний феномен. Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць. Літературне місто. Вип.17. 2008. <http://litmisto.org.ua/?p=8038> (дата звернення: 21.06. 2022)
 17. Названо главное слово 2020 года. <https://liter.kz/nazvano-glavnoe-slovo-2020-goda/> (дата звернення: 10.09.2022).
 18. Оксфордский словарь английского языка назвал главное слово 2021 года <https://birdinflight.com/ru/novosti/20211101-word-of-the-year-2021.html>

19. Оксфордский словарь не смог выбрать одно-единственное слово 2020 года - и выбрал целых 16. <https://meduza.io/feature/2020/11/23/oksfordskislovar-ne-smog-vybrat-odno-edinstvennoe-slovo-2020-goda-i-vybral-tselyh-16> (дата звернення: 10.09.2022).
20. Панченко Е. И. Человек в эпоху ковида – неологические обозначения. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.119-121.
21. Пристайко Т. С. Метаноминии совокупностей ковид-лексики в русском языке. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. 130-133.
22. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с/
23. Хейлик Т.А. Межкультурная коммуникация в условиях коронавируса: социокультурный, психологический и лингвистический аспекты. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика : колективна монографія / за наук. редакцією Н. Сизоненко. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. С.152-158.*
24. Хейлик Т.А. В локдаун, как в нокдаун: лингвистические размышления о главном слове 2020-го года// Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.172-174.
25. Хейлик Т. Эзопов язык эпохи ковида: причины возникновения, особенности формирования и функционирования// Матеріали

- Всеукраїнської наукової конференції «Запорізькі філологічні читання» (11-12 листопада 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 133-136.
26. Хода Л. Д. Мова реклами в часи пандемії коронавірусу COVID-19 (на матеріалі українських та словацьких текстів). *Південний архів (Філологічні науки)*. С. 130-36. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2020-82-22>
27. Шпітько І. М. Лінгвальне «коронавірусне» обличчя сучасної словацької мови. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: X Міжнародна наукова конференція (м. Дніпро, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара 15-16 квітня 2021): матеріали. Дніпро: Ліра, 2021. С.184-187.
28. Эзопов язык во времена СССР. https://petrimazepa.com/ezopov_azyk_vo_vremena_cccp
29. Bachárová G. Kolónavírus, materino rúško, koháro... Hraví Slováci obohatili jazyk o nové veselé slová. URL: <https://ahojmama.pravda.sk/clanky/kolonavirus-materino-rusko-koharohravi/12809-clanok.html>. (дата звернення 02.08.2022)
30. Cierpich-Kozieł Agnieszka. Koronarzewyństwo – o nowych złożeniach z członem koronaw dobie pandemii. URL: <https://jezyk-polski.pl/wpcontent/uploads/2020/09/Artyku%C5%82-Cierpich-Kozieł.pdf>
31. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. New York: HarperCollins Publishers, 1990. 456 p.
32. Dobrík Z. Konštruovanie významov v koronavírusovom diskurze. Slovenská reč, 2020. Roč. 85, č. 3. С. 307–323.
33. Ďuricová A. Odras pandémie nového koronavírusu v jazyku. Slovenská reč, 2020. Roč.85, č. 3. С. 324–336.
34. Gębka-Wolak Małgorzata. Jak polszczyzna radzi sobie z koronawirusem? Ośrodkach językowych wykorzystywanych do opisu rzeczywistości w czasie pandemii. URL: <http://dyskursdialog.org/wp-content/uploads/2020/12/G%C4%99bka.pdf>.

35. Homo Ludens URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Homo_Ludens
36. Językoznawca prof. Jerzy Bralczyk opowiedział o słownictwie Polaków podczas pandemii COVID-19. URL: <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/8118831,koronawirusprof-jerzy-bralczyk-koronamowa-slownictwo-polacy-pandemia-covid-19.html>
37. Łaziński M. Korona (nie tylko wirusa). URL: <http://www.slowanaczasie.uw.edu.pl/korona-nietylko-wirusa>.
38. Łaziński M. Wpływ pandemii koronawirusa na język URL: <https://cwid.uw.edu.pl/wplyw-pandemii-koronawirusa-na-jezyk/>
39. Michał Rusinek o wpływie pandemii na zmiany w języku. URL: <https://niestatystyczny.pl/2021/03/20/michal-rusinek-o-wplywie-pandemii-na-zmiany-w-jezyku/>
40. Slovom proti vírusom. URL: <https://www.kniznicatrnavas.sk/sk/podujatia/slovom-proti-virusompeter-bonzoradvanyi>
41. Straś Ewa. Коронавирус в русском и польском медиально-языковом отражении [Koronavirus v ruskom i pol'skom medial'noâzykovom otryaženii]. "Acta Polono-Ruthenica" .T. 1, nr 26. 2021. s. 113-128.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Федорова Орина Борисівна, студент(ка) магістратури, форми навчання заочної, факультету філологічного спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.034 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська» освітньої програми «Російська мова і зарубіжна література. Друга мова», адреса електронної пошти f.arina.b0501@gmail.com підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему Лінгвокреативний потенціал ключових слів пандемійної доби.»

- відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Федорова О.Б.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Хейлік Т.О.